

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

INTERMEDIATE LEVEL OF SPOKEN SANSKRIT

DR. ANURADHA CHOUDRY

**DEPARTMENT OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
IIT KHARAGPUR**

**Lecture 25: Revision of the third person pronouns and nouns (f) in the dual:
Part 2**

CONCEPTS COVERED

- ❑ Revision for स्त्रीलिङ्ग (strīlinga – feminine) words ending with आकार (ākāra – letter ‘ā’) and ईकार (īkāra – letter ‘ī’) in the द्विवचन (dvivacana – dual) forms
- ❑ Practice of धातुरूप (dhāturūpa – verb conjugation)
- ❑ Building of vocabulary

पुनःस्मरणम् punaḥsmaraṇam – Revision with अभ्यासः (abhyāsaḥ) - Practice

3rd Person Pronouns and Nouns in the Singular, Dual and Plural (f 'ā' ending)

वचनम् -> एकव. द्विव. बहुव. एकव. द्विव. बहुव. एकव. द्विव. बहुव.
vacanam ekava. dviva. bahuva. ekava. dviva. bahuva. ekava. dviva. bahuva.

विभक्तिः -
vibhaktiḥ

किम् – kim (m)

(ए)तद् – (e)tad (m [n])

अम्बा – ambā (f)

प्रयोगः

अभ्यासः

प्रथमा prathamā	का kā	के ke	काः kāḥ	सा / एषा sā / eṣā	(ए)ते (e)te	ताः/ एताः tāḥ / etāḥ	अम्बा ambā	अम्बे ambe	अम्बाः ambāḥ	अस्ति ... /	श्रु / श्राव्
द्वितीया dvitīyā	काम् kāṁ		काः kāḥ	(ए)ताम् (e)tām		(ए)ताः (e)tāḥ	अम्बाम् ambām		अम्बाः ambāḥ	पश्यति ...	मिल् / मेल्
तृतीया tritīyā	कया kayā		काभिः kābhiḥ	(ए)तया (e)tayā		(ए)ताभिः (e)tābhiḥ	अम्बया ambayā		अम्बाभिः ambābhiḥ	गच्छति ...	धाव् / आलप्
चतुर्थी caturthī	कस्यै kasyai	काभ्याम् kābhyām	काभ्यः kābhyaḥ	(ए)तस्यै (e)tasyai	(ए)ताभ्याम् (e)tābhyām	(ए)ताभ्यः (e)tābhyaḥ	अम्बायै ambāyai	अम्बाभ्याम् ambābhyām	अम्बाभ्यः ambābhyaḥ	ददाति... / नमः	प्रयच्छ् / कृ
पञ्चमी pañcamī	कस्याः kasyāḥ		काभ्यः kābhyaḥ	(ए)तस्याः (e)tasyāḥ		(ए)ताभ्यः (e)tābhyaḥ	अम्बायाः ambāyāḥ		अम्बाभ्यः ambābhyaḥ	नयति...	प्राप् / ग्रह्
षष्ठी ṣaṣṭhī	कस्याः kasyāḥ	कयोः kayoh	कासाम् kāśām	(ए)तस्याः (e)tasyāḥ	(ए)तयोः (e)tayoh	(ए)तासाम् (e)tāśām	अम्बायाः ambāyāḥ	अम्बयोः ambayoh	अम्बानाम् ambānām	कार्यम् / अस्ति	कला / ग्रन्थः
सप्तमी saptamī	कस्याम् kasyām		कासु kāsu	(ए)तस्याम् (e)tasyām		(ए)तासु (e)tāsu	अम्बायाम् ambāyām		अम्बासु ambāsu	प्रीतिः / ... अस्ति	बुद्धिः
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)							हे अम्बे he ambe	हे अम्बे he ambe	हे अम्बाः he ambāḥ	आगच्छतु./ खाद्	

पुनःस्मरणम् punaḥsmaraṇam – Revision with अभ्यासः (abhyāsaḥ) - Practice

3rd Person Pronouns and Nouns in the Singular, Dual and Plural (f 'ī' ending)

वचनम् -> एकव. द्विव. बहुव. एकव. द्विव. बहुव. एकव. द्विव. बहुव.
vacanam ekava. dviva. bahuva. ekava. dviva. bahuva. ekava. dviva. bahuva.

विभक्तिः -
vibhaktiḥ

किम् – kim (m)

(ए)तद् – (e)tad (m [n])

सहोदरी – sahodarī (f)

प्रयोगः

अभ्यासः

प्रथमा prathamā	का kā	के ke	काः kāḥ	सा / एषा sā / eṣā	(ए)ते (e)te	ताः/ एताः tāḥ / etāḥ	सहोदरी sahodarī	सहोदर्यौ sahodaryau	सहोदर्यः sahodaryaḥ	अस्ति ... /	श्रु / श्राव्
द्वितीया dvitīyā	काम् kāṁ		काः kāḥ	(ए)ताम् (e)tām		(ए)ताः (e)tāḥ	सहोदरीम् sahodarīm		सहोदरीः sahodarīḥ	पश्यति ...	मिल् / मेल्
तृतीया tritīyā	कया kayā		काभिः kābhiḥ	(ए)तया (e)tayā		(ए)ताभिः (e)tābhiḥ	सहोदर्या sahodaryā		सहोदरीभिः sahodarībhiḥ	गच्छति ...	धाव् / आलप्
चतुर्थी caturthī	कस्यै kasyai	काभ्याम् kābhyām	काभ्यः kābhyaḥ	(ए)तस्यै (e)tasyai	(ए)ताभ्याम् (e)tābhyām	(ए)ताभ्यः (e)tābhyaḥ	सहोदर्यै sahodaryai	सहोदरीभ्याम् sahodarībhyām	सहोदरीभ्यः sahodarībhyaḥ	ददाति... / नमः	प्रयच्छ् / कृ
पञ्चमी pañcamī	कस्याः kasyāḥ		काभ्यः kābhyaḥ	(ए)तस्याः (e)tasyāḥ		(ए)ताभ्यः (e)tābhyaḥ	सहोदर्याः sahodaryāḥ		सहोदरीभ्यः sahodarībhyaḥ	नयति...	प्राप् / ग्रह्
षष्ठी ṣaṣṭhī	कस्याः kasyāḥ	कयोः kayoḥ	कासाम् kāśām	(ए)तस्याः (e)tasyāḥ	(ए)तयोः (e)tayoḥ	(ए)तासाम् (e)tāśām	सहोदर्याः sahodaryāḥ	सहोदर्योः sahodaryoḥ	सहोदरीणाम् sahodarīṇām	कार्यम् / अस्ति	कला / ग्रन्थः
सप्तमी saptamī	कस्याम् kasyām		कासु kāsu	(ए)तस्याम् (e)tasyām		(ए)तासु (e)tāsu	सहोदर्याम् sahodaryām		सहोदरीषु sahodarīṣu	प्रीतिः / ... अस्ति	बुद्धिः
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)							हे सहोदरि he sahodari	हे सहोदर्यौ he sahodaryau	हे सहोदर्यः he sahodaryaḥ	आगच्छतु../ खाद्	

सम्भाषणम् (sambhāṣaṇam) - Conversation

सम्भाषणम् (sambhāṣaṇam) - Conversation

प्रश्नाः praśnāḥ	आकारान्त-स्त्रीलिङ्गः ākārānta-strīliṅgaḥ	ईकारान्त-स्त्रीलिङ्गः īkārānta-strīliṅga	धातुः dhātuḥ
का kā	पाचिका pācikā	जननी jananī	
कुत्र kutra	द्विविधपुरिकाम् dvividhapurikām	द्विविधबिर्यानीम् dvividhabiryānīm	
कथम् katham	छात्रया / छुरिकया कर्तयित्वा chātrayā / churikayā kartayitvā	मातामहया / दर्व्या mātāmahyā / darvyā	
किमर्थम् kimartham	सभायै sabhāyai	देव्यै devyai	पचति pacati
कुतः kutaḥ	स्थालिकायाः नीत्वा sthālikāyāḥ nītvā	पितामहयाः ज्ञात्वा pitāmahyāḥ jñātvā	
कस्य kasya	पूजायाः pūjāyāḥ	नद्याः nadyāḥ	
कुत्र / कदा kutra / kadā	पाकशालायाम् / मध्याह्ने pākaśālāyām / madhyāhne	पुर्याम् / सायंकाले puryām / sāyaṁkāle	
	पाचिके pācike	जननि janani	

निर्वाणषट्कम् nirvāṇaṣaṭkam

मनोबुद्ध्यहङ्कारचित्तानि नाहं
manobuddhyahaṅkāracitrāni nāhaṁ

न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे।
na ca śrotrajihve na ca ghrāṇanetre।

न च व्योमभूमिर्न तेजो न वायुः
na ca vyomabhūmirna tejo na vāyuḥ

चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥१॥
cidānandarūpaḥ śivo'haṁ śivo'ham ॥1॥

I am not the mind, intellect, ego, field of consciousness;
Neither am I hearing, taste, smell nor sight;
Nor am I space, earth nor light nor air;
I am the embodiment of Consciousness and bliss - I am Shiva, Shiva I am.

Who Are We Really?

We are not human beings in search of a spiritual experience. We are spiritual beings emersed in a human experience.

Conclusion

Wayne Dyer

Author and Speaker on Self-development & Spiritual Growth

(10th May 1940 – 29th August 2015)

References

- ❑ Narendra. (1997). *Functional Sanskrit: its communicative aspect*. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
- ❑ Narendra. (2003). *Speak Sanskrit: the easy way*. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
- ❑ Shankaracharya, A. (2019, September 2019). *Samskrta Sudha: Atmashatakam or Nirvanashatakam*. Retrieved from Samskrta Sudha: <http://samskrta-sudha.blogspot.com/2007/08/atmasatakam-or-nirvanasatakam.html>
- ❑ Dyer, W. (2019, September 14). *Goodreads: Shiv's Quotes*. Retrieved from Goodreads: <https://www.goodreads.com/quotes/list/6028464-shiv>

शान्तिरस्तु śāntirastu

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

*Thank
you*

